

Perspektiver i studiet af
Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade
1530-1630

AV

IØRN PIØ

Särtryck ur

Danske Viser 1530-1630, VII 1979

H. C. ANDERSEN MARTIN ANDERSEN NEXØ ANDERS ARREBO

Det danske Sprog- og Litteraturselskab

BJØRNSTJERNE BJØRNSEN STEEN STEENSEN BLICHER

Præsentationshæfte 6, februar 1979

ANDERS BORDING A. BOURNONVILLE TYCHO BRAHE

GEORG BRANDES

H. A. BRORSON

SOPHUS CLAUSSEN

DANSKE DOMME

DIPLOMATARIUM

HOLGER DRACHMANN

JOHS. EWALD

M. A. GOLDSCHMIDT

N. F. S. GRUNDTVIG

GAMMELDANSK ORDBOG

JOHAN LUDVIG HEIBERG

LUDVIG HOLBERG

J. P. JACOBSEN

SØREN KIERKEGAARD

THOMAS KINGO

KØBSTAD- OG LANDSKABSLOVE

LEONORA CHRISTINA

J. N. MADVIG

CHRISTIAN MOLBECH

D. G. MONRAD

J. P. MYNSTER

POUL MARTIN MØLLER

Perspektiver i studiet af

ORDBOG OVER DET DANSKE SPROG

ORDSPROG

Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade 1530-1630

CORPUS PHILOSOPHORUM

RASMUS RASK

SAXO

Af arkivar, mag. art. Iørn Piø

HANS CHRISTENSEN STHEN

AMBROSIUS STUB

HANS THOMISSØN

A. S. VEDEL

HANS VODSKOV

CHRISTIAN WINTHER

JACOB WORM

OLE WORM

C. A. Reitzels Boghandel A-S

ADAM OEHLENSCHLÄGER

EMIL AARESTRUP

DSLS PRÆSENTATIONSHÆFTE NR. 6

Perspektiver i studiet af

Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade

1530-1630

Af arkivar, mag. art. IØRN PIØ

C. A. Reitzels Boghandel A-S, København 1979

H. Grüner-Nielsens udgave *Danske Viser ... 1530-1630* I-VII udkom 1912-31 og er genoptrykt 1978-79. Til bind VII er føjet optryk af Nils Schiørrings afhandling *Melodistof til Danske Viser 1520-1630* (Musikhistorisk Arkiv 1939) og Iørn Piøs redegørelse: *Perspektiver i studiet af Danske Viser ... 1530-1630*. Særtryk af de to afhandlinger udsendes som *Meddelanden från Svenskt Visarkiv* nr. 40 og 41. Sidstnævnte udsendes desuden i rækken af DSLs Præsentationshæfter, som herefter omfatter:

1. Erik Dal: Det danske Sprog- og Litteraturselskabs virksomhed og opgaver. 1975. 16 s.
2. Herluf Nielsen: Skæbnedage og hverdage i dansk middelalder. Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve. 1976. 20 s.
3. Jan Pinborg: Danmarks bidrag til skolastikken. Corpus philosophorum Danicorum medii aevi. 1977. 16 s.
4. F. J. Billeskov Jansen: Breve og dagbøger. 1978. 16 s.
5. Ole Fenger: Landslov og retsbrug. Danske Domme 1375-1662 og andre doms-udgaver. 16 s.
6. Iørn Piø: Perspektiver i studiet af Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade 1530-1630. 1979. 24 s. (Særtryk af Danske Viser VII)

En pjece af lignende karakter er følgende:

Om Holbergordbogen. Introduktion og ordbogsprøver. (Af Aage Hansen og Sv. Eegholm-Pedersen.) 1972. 40 sp.

Printed in Denmark by Krohns Bogtrykkeri A/S, København

© DSL 1979. ISBN 87-7421-018-1

Bortset fra trubadurdigtet *Ret elskovens dyd* (DV 290) og balladen om *Ridderen i hjorteham* (DgF 67), der findes indført i manuskripter fra henholdsvis slutningen af det 15. århundrede og tiden omkring 1500, har ingen i de middelalderlige århundreder nedskrevet nogle af de episke og lyriske viser og sange, man almindeligvis regner med, at disse århundreder har været så rige på. Tiden før *Ret elskovens dyd* og *Ridderen i hjorteham* blev nedskrevet, er og bliver tomme for visetekster. Kun nogle yderst få verslinjer er blevet nedskrevet i begyndelsen af det 15. århundrede og i hele det 14. århundrede. Skåningeverset og Runeverset er nedskrevet omkring 1300, og det ældste vidnesbyrd om, hvad man har sunget i den ældre middelalder i Danmark, er *Kølnerverset*, der er nedskrevet omkring 1250 [1].

Al den viden, forskningen har opbygget om den danske, verdslige vise-tradition i middelalderen – den episke sang (folkevisen, balladen) og den lyriske elskovsdigtning (minnesangen) – har man måttet slutte sig til ved at ræsonnere sig baglæns i tiden, først og fremmest ud fra den rige overlevering der findes i de adelsviseshåndskrifter og flyveblade (skillingstryk), man kender fra det 16. og 17. århundrede.

Dette er en uomgængelig kendsgerning. Det vidste Hakon Grüner-Nielsen naturligvis også, da han i 1912 fremlagde sin plan for udgaven *Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade 1530–1630*, og af planen [2] fremgår det, at det, han allerhelst ville have gjort, var at lave en parallel til den 3-bindsudgave, som nogle svenske filologer dengang var i færd med, nemlig *1500- och 1600-talens visböcker*, der udgiver kilderne hver for sig som de helheder de udgør, uanset blanding af visegenrer [3]. Fordelen ved en sådan udgivelse så han helt klart: man ville »faa Kendskab til de enkelte Kilders Indhold og individuelle Ejendommeligheder«. Man kan også udtrykke det sådan: med en sådan udgave ville viseforskningen have fået en fast og sikker grund under fødderne.

En udgave som den svenske var imidlertid umulig hos os. Hertil var udgivelsen af *Danmarks gamle Folkeviser* og dermed »afgnavningen« af det 16. og 17. århundredes håndskrifter trods alt nået for langt i 1912. Derfor udtænker Grüner-Nielsen en plan for, hvordan man med to udgaver [4] kan udfylde det gabende hul, der er opstået i vor viden om disse århundreders verdslige visesang, og dermed i vor rent faktiske viden om indholdet af de

viseshåndskrifter, ud fra hvilke vi drager vore slutninger om den verdslige visesang i middelalderen.

Opgaven var svær og hans plan var – med al respekt for hans måde at realisere den på – en nødløsning. Resultatet er nemlig blevet, at de tre hver for sig ypperlige videnskabelige udgaver, vi har af den ældste visetradition, bygger på tre forskellige grundprincipper. Det har helt uundgåeligt haft en ikke ringe indflydelse på viseforskningen.

Grüner-Nielsen skriver i sin plan, at han ser bort fra alle viser i folkevisestil, selvom nogle af dem er »digtet inden for vor Periode« 1530–1630. Disse viser var blevet eller ville blive udgivet blandt andet af ham selv i den Svend Grundtvig'ske udgave *Danmarks gamle Folkeviser I–XII* (1853–1976). Det er de viser, man almindeligvis kalder folkeviser, middelalderviser eller ballader (= folk ballads, Volksballaden) [5].

Grüner-Nielsen skriver videre, at han også ser bort fra »de folkelige Skæmteviser, hvoraf mange vistnok er blevet til i Middelalderen«. Dem udgav han selv i 1927–1928 i étbindsudgaven *Danske Skæmteviser (Folkeviser og litterær Efterklang) efter Viseshandskrifter fra 16.–18. Aarh. og Flyveblade* [6]. Det vil sige, at han her nok bruger Svend Grundtvigs princip: at udvælge viserne efter stil og indhold, men han medtager ikke skæmteviser i de senere århundreders folketradition, således som det er tilfældet med balladerne i den Grundtvig'ske udgave. I 1903 havde Evald Tang Kristensen nemlig udgivet *Et hundrede gamle skjæmteviser efter nutidssang*, og dermed mente Grüner-Nielsen – med nogen ret – at behovet var dækket.

Balladerne (folkeviserne), herunder skæmteballaderne, udgør en væsentlig del af den visetradition, man kender fra 1530–1630, og de er altså ikke med i *Danske Viser*. Det er de »gudelige Viser« og »personelle Lejlighedsviser« heller ikke, men det er derimod de verdslige viser, som ikke var blevet plukket ud af det 16. og 17. århundredes håndskrifter og flyveblade dels af Grüner-Nielsen selv til *Danske Skæmteviser* og dels af Grundtvig til *Danmarks gamle Folkeviser*.

I *Danske Viser* fejler Grüner-Nielsen altså gulvet rent – næsten [7]. Hans håndfaste udvalgskriterium er »Prentnings- og Nedskrivningstiden«. Det skal forstås således: kun viser, der kendes i en nedskrift eller i et tryk mellem 1530 og 1630, medtages. Dog publiceres også yngre versioner af disse viser, heriblandt de yderst få af dem, der kendes i det 19. og 20. århundredes folketradition (DV 2 Hans Skrifer, DV 64 Jomfruen og dværgen, DV 97 Fuglevise, DV, 104 Fuglens sang, DV 187E Verden er fuld udaf falskhed og svig og DV 314 Adam og Eva).

Mere end halvdelen af viserne i den Grüner-Nielsen'ske udgave er lyriske viser eller elskovslyrik – her møder man, som Oluf Friis skriver, »det adelige Selskabs Poesi«. Resten af viserne er episke (bibelske, gudelige, moraliserende, politiske). [8].

Den forskning, der fulgte i kølvandet af Danske Viser, har så ubetinget kastet sin kærlighed på elskovsviserne og herunder særligt på de – rent litterært-æstetisk set – smukkeste af dem. Det gælder først og fremmest Hans Brix [9] og Ernst Frandsen (se nedenfor), hvorimod Oluf Friis [10] og F. J. Billeskov Jansen [11] i deres litteraturhistorier hver på deres måde – og Friis langt mere omfattende – skildrer hele den verdslige visetradition i det 16. og 17. århundrede, dog ikke folkeviserne (balladerne, inklusive skæmteballaderne) fra de samme århundreder. Dem behandler de, som man plejer at gøre, i forbindelse med deres skildringer af middelalderens poetiske litteratur.

Hvis man vil have en almen indføring i den verdslige visetradition mellem 1530 og 1630, bør man først ty til Nils Schiørrings disputats fra 1950 om *Det 16. og 17. århundredes verdslige visesang*, for så bagefter at gå til Friis og Billeskov Jansen. Schiørring er nemlig den, der så klart, som det nu er muligt, når der er tale om så indviklede traditionsforhold, gør rede for, hvordan de gamle og de nye viser tager kærlige livtag med hinanden i de to århundreder [12].

I forbindelse med sin redegørelse præsenterer Nils Schiørring for første gang den utrykte arbejdsregistrant, Svend Grundtvig anlagde samtidig med udgivelsen af Danmarks gamle Folkeviser, og som han kaldte *Kæmpevisens Efterklang* [13]. Type for type opregnede Grundtvig heri de viser, han betragtede som »efterklangviser«. Denne tanke: at nogle viser er en »efterklang« af andre og ældre viser, hænger nøje sammen med den romantiske opfattelse, Svend Grundtvig og hans samtid havde af den ældste visetradition: folkeviserne var middelalderens ypperste og smukkeste poetiske frembringelser, og disse viser, som man mente var blevet sunget af hele folket og som derfor var folke-viser i ordets egentlige forstand, er aldrig siden blevet overgået. Derimod begyndte man i de efter-middelalderlige århundreder at digte og at sælge nogle billige efterligninger – simple efterklange – af middelalderballaderne. Det var og blev en slags simili.

Efterklangsbegrebet kan naturligvis ikke accepteres af den nyere folkloristiske viseforskning, der retter søgelyset mod de skiftende tiders og miljøers visetradition, som den prøver at beskrive som den nu engang er, og som den derpå prøver at forstå og at forklare – tolke – i et etnologisk – historisk-sociologisk – perspektiv. Set i denne sammenhæng er den romantiske tanke, der ligger bag begrebet efterklangviser, forsåvidt uden mening, men for den litterært-æstetiske viseforskning er efterklangsbegrebet stadig perspektivrigt, idet man gennem det kan følge de sidste svage ekkoer af det, som er denne forsknings egentlige genstand: middelalderens poetiske litteratur, middelalderballaderne, dvs. de viser der er udgivet i Danmarks gamle Folkeviser af Svend Grundtvig – altså af den samme som skabte begrebet Folkevisens Efterklang.

Selv har hverken Grundtvig eller Grüner-Nielsen, der fortsatte typeregistreringen af efterklangviser, givet en definition af, hvad efterklangsbegrebet

indeholder. Det har Schiørring heller ikke, men i forordet til sin disputats skriver han, at der er tale om viser i »en visestil der tager sig ud som en efterklang af middelaldervisen, og som synes at være i nogen grad understøttet af Anders Sørensen Vedels bestræbelser for gennem sin Hundredvisebog, 1591, at sikre de middelalderlige viser mod glemsel i kredse, hvor den ikke umiddelbart, som inden for almuen (hvor den dog også senere blev underbygget af Vedeltraditionen gennem udbredelsen af flyveblade), havde kraft til at leve videre bagom alle tilskikkelser i dansk visehistorie« [14].

Det uddyber han nærmere inde i selve disputatsen, hvor han i sin historiske redegørelse for tekstforholdene i perioden 1530 til 1630 skriver: »En del af den grundtvigske »efterklang« svarer ret nøje til det tyske begreb »Volkslied«, som det senere blev fortolket af Böhme i forordene til »Altdeutsches Liederbuch« og »Deutscher Liederhort« [15], hvor det omfatter såvel virkelige folkeviser, d. v. s. viser, der tilhører folkelig overlevering, som kunstformer af nyere lyrik og epik, der er vandret ud i folket gennem skillingstryk og ofte er omdannet i folkelig ånd« [16].

Efterklangsbegrebet spiller ikke nogen faglig rolle i Schiørrings studier, som er musikhistoriske og musikfolkloristiske. Han forsøger blot at kaste lidt lys over dette diffuse begreb, som man inden for den mere praktiske side af forskningen nødvendigvis må have lidt rede på, eftersom en ret stor del af den ældste og den ældre visetradition simpelthen stadig er typologiseret som Kæmpevisens Efterklang. Det drejer sig om ca. 200 visetyper, og heraf findes de 57 udgivet i Danske Viser, nemlig sådanne der er »prentet eller nedskrevet« mellem 1530 og 1630:

Folkevisens Efterklang A. Bibelske, gudelige og moralske viser [17]:

DV 49 Susanna, DV 50 Kvinden af Samaria Land, DV 98 Et gyldent ABC I, samt Den landflygtige fange (DV V, side 151), Lykkens ubestandighed (DV V, side 152 ff), Løgn og Sandhed (DV V, side 165 ff) og Jordefald ved Trondhjem 1632 (DV VI, side 135 f).

Folkevisens Efterklang B. Verdslige viser:

DV 57 Paris' ungdomshistorie, DV 63 Kongedatteren og løven, DV 64 Jomfruen og dværgen, DV 68 Vægtervise IV, DV 73 Afsked I, DV 76 Afsked IV, DV 83 Klafferen I, DV 104 Fuglens sang, DV 159 Denn sthunn der werdenn hunn giinges mig medtt, DV 166 Nu will ieg for eder quæde, DV 167 Jeg haffuer en wen i mitt hierte kjær, DV 180 Den wynter ær bortt gangen, DV 205 Jeg red mig wd spatzer enn stund, DV 208 Jeg haffuer yend wen y myth hyarthe saa kyer, DV 209 Wrthernne groer oc sollen hun skin, DV 210 Jeg haffuer en wenn y mitt hierte kier, DV 213 Lad fare min sell din høyge attraa og DV 271 Yeg vedt ehuor eth thre thrett stander, samt Greven af Rom (DV VI, side 139) og Jeg gik mig ud i rosens lund (DV VI, side 171 ff).

Folkevisens Efterklang C. Historiske viser:

DV 1 Kong Hans og Sten Sture (1497), DV 2 Hans Skrifer (1516), DV 3 Chr. II's onde regimente (1523), DV 4 Adelsregimente (efter 1523), DV 5 Chr. II's klage (efter

1523), DV 6 Chr. II's anger (efter 1523), DV 10 Grevens fejde I (1534-36), DV 11 Grevens fejde II (1534-36), DV 12 Tyge Krabbe og Marcus Smed (1534-35), DV 13 Oprør i Norge (1533-36), DV 15 Chr. III på dødslejet (1559), DV 16 Chr. III's eftermæle (1559), DV 17 Sejren ved Meldorp (1559), DV 18 Ditmarskens erobring I (1559), DV 20 Kong Erik belejrer Halmstad (1563), DV 21 Magelø's endeligt I (1564), DV 22 Magelø's endeligt II (1564), DV 23 Søkrig (1564), DV 24 Slaget ved Falkenberg (1565), DV 26 Fr. II's eftermæle II (1588), DV 30 Chr. IV's bøn (1584), DV 32 Kalmars erobring I (1611), DV 38 Sancte Knud (konning) (1086), DV 39 Sancte Knud (hertug) (1130), DV 40 Hellig Anders (død 1205), DV 41 Erik Plovpenning's død (1250), DV 42 Erik Menved i Mecklenborg (1311) og DV 43 Tyrkersejrr (1578), samt Knud den Hellige II (DV IV, side 111 ff = DV 38 om arbejdet af Vedel i folkeviseversemål) og Knud Lavard II (DV IV, side 118 = omdigtning af DV 39).

Melodierne.

Det syvende og sidste bind af Danske Viser indeholder Marius Kristensens ordbog med en kort, men værdifuld sproglig analyse af visestoffet. Dette bind er så afgjort et betydeligt plus for hele udgaven. Et stort minus var det derimod, at Grüner-Nielsen, der ellers var både tekst- og musikforsker, ikke havde inddraget melodistoffet i sin samlede plan for udgaven. Det har Nils Schiørring imidlertid til fulde rådet bod på. Allerede i 1939 publicerede han sin afhandling *Melodistof til Danske Viser 1530-1630* [18], og den kan i virkeligheden betragtes som en del af selve den Grüner-Nielsen'ske udgave. Derfor er den også medtaget i det fotografiske genoptryk. Senere fortsatte og udvidede Schiørring sine studier i periodens visesang. Det gjorde han i 1950 i sin disputats *Det 16. og 17. århundredes verdslige visesang*, der har undertitlen »En efterforskning af det anvendte melodistofs kår og veje«. Deri analyserer han ikke blot melodistoffet til alle viserne i Danske Viser, men til alle verdslige viser i de to århundreder, bortset fra folkeviserne. Melodistoffet hertil har han til gengæld skrevet om i 1976 i *Danmarks gamle Folkeviser XI*.

Det resultat, Nils Schiørring når frem til i sin disputats, er perspektivrigt både for musik- og tekstforskningen, kort sagt: for viseforskningen. (Det bør nævnes, at i det følgende korte referat af Schiørrings konklusioner er der ganske særligt taget hensyn til, hvad der vedrører melodistoffet i Danske Viser):

De fortællende, bibelske viser synges overvejende på de gamle folkevisemelodier. De moraliserende viser om verdens slethed og dommedag synges snart på folkevisemelodier, snart på salmemelodier eller melodier direkte eller indirekte afledt af tyske folkelige kunstviser, mens de moraliserende jærtgensviser foretrækker salmemelodier og det samme gør legendeviserne.

Romanviserne har i udpræget grad melodifællelskab med verdslige, tyske viser af lignende art, mens melodierne til de episke og lyrisk-episke kærlighedsviser ikke med sikkerhed kan deles efter oprindelige melodigrupper. Melodierne til den rene elskovslyrik kan for en dels vedkommende spores til

tyske kilder, men består også for en del af de middelalderlige danske folkevisemelodier. De verdslige viser af moraliserende karakter har i højere grad end de åndelige moralviser verdslige melodier, men også nogle salmemelodier.

Til de historiske viser er kun få melodier og melodihenvisninger bevaret. De politiske viser synes overvejende at være skabt til salmemelodier. De historiske viser om begivenheder henviser for de danskes vedkommende til folkevisemelodier og salmetoner, og de om udenlandske emner i alt overvejende grad til udenlandske melodier [19].

Det perspektivrige ligger ikke mindst i at Schiørring kan konkludere, at man inden for den rene elskovslyrik ikke blot finder viser skrevet på oprindeligt tyske melodier, men også viser skrevet på de middelalderlige danske folkevisemelodier. Denne iagttagelse, der naturligvis er ledsaget af en grundig dokumentation i den analytiske del af disputatsen, ses ikke at være indgået i tekstforskernes debat om dansk og/eller tysk i det 16. århundredes elskovslyrik. I fremtidige studier bør den gøre det.

Viser af tysk oprindelse.

Otto Holzapfel har i 1976 skrevet om »die Nachbarschaft« mellem danske viser og tyske, mellem »folkeviser und Volksballaden« [20]. Foruden Deutsche Volkslieder, Reihe I: Balladen [21] og Erk & Böhme [22] er hans arbejdsgrundlag Danmarks gamle Folkeviser – »und Danske Viser (Balladen)«. Hans hovederinde er altså de episke viser, og han skriver at han medtager, hvad han kalder »die Balladen« i Danske Viser, »weil ihre Überlieferung auf Flugschriften sich mit jener der Volksballade [altså balladerne i Danmarks gamle Folkeviser] überschneidet, sozusagen auch ein kommerziell bedingtes Stück 'Volksläufigkeit' des 16. und 17. Jhs. dokumentiert, und weil die epischen Belege der 'Danske Viser' z.T. in Funktion und Erscheinungsform an die ältere Volksballade anschliessen [han eksemplificerer her med to »Balladen« som Grundtvig kalder »efterklangviser«], und etwa als Flugschriften- und Zeitungslied die Gattung 'Erzähl lied' im 16. und 17. Jh. anstelle und neben der Volksballade vertreten [...] Bei vielen [...] Belegen der 'Danske Viser', die auf deutsche Vorlagen beruhen, haben wir es mit fast unbearbeiteten Übersetzungen zu tun. Folkeviserformulierungen, die sich aber auch in den Übersetzungen nachweisen lassen, beweisen, dass zwischen 'Danmarks gamle Folkeviser' und 'Danske Viser' kein grundsätzlicher Bruch besteht.« [23].

Direkte oversatte er DV 59 Mester Hildebrand (DVldr 1), DV 60 Danyser (DVldr 15), DV 61 Ridderen af Steiermark (EB 36), DV 62 Skomageren og Edelmanen og Forskrækkeligt Tegn i Bremen (DV V, side 50 f). Bearbejdede oversættelser er »efterklangviserne« DV 63 Kongedatteren og løven (DVldr 19), DV 64 Jomfruen og dværgen (DVldr 19) og DV 68 Vægtervisen IV samt DV 82 Den bortfløjne falk.

Men antallet af oversatte viser i Danske Viser er langt større, end disse og de følgende 'Balladen'-belæg giver indtryk af: »So weit es die Liederhandschriften des Adels betrifft, kann man fast von einer gängigen Zweisprachigkeit ausgehen, und in den Kreisen dieser oft deutschstämmigen Bevölkerung sind neben den Schreibern wohl auch die Übersetzer und Bearbeiter zu suchen. [...] Hier macht sich die Flut der übernommenen deutschen Liebeslyrik bemerkbar.« Holzapfel opregner eksempelvis følgende, mest elskovs- og afskedsviser, der har ligefremme paralleller i tysk:

DV 73 Afsked I (EB 742), DV 74 Afsked II (EB 1300), DV 76 Afsked IV (EB 742), DV 150 Mitt hiertte sig wener mine øyen bekiender (EB 1664), DV 180 Den wynter ær bortt gangen (EB 380), DV 223 Well thett yeg arm och elendig er (EB 747), DV 232 Ingen større plage y ald werdenn were (EB 755), DV 286 Rosina huor worst thw saa bold (EB 1669) og DV 288 Effter grønn farffue medt hiertte forlenngis (EB 502). Hertil kommer et antal viser som med sikkerhed kan siges at have tyske forbilleder: DV 54 Lucretia, DV 91 Munkenes falske handel, DV 92 Munkekappen, DV 131 Hær er ingenn troe på iordenn, DV 132 Jeg actiidt att biigge mit feste, DV 136 Solen skinner offuer iorden fri, DV 138 O Gud huem schal ieg klage min bange, DV 210 Jeg haffuer enn wenn y mitt hierte kier og DV 212 Løcksalliig er den dag.

At Holzapfel med en lang række eksempler kan vise, hvordan oversætterne og bearbejderne har arbejdet, er nok – i vor sammenhæng – det mest interessante i hans arbejde. Og ikke mindst væsentlig er hans ovenfor nævnte påvisning af, hvordan man kan se at de har haft den »danske folkevisetone« i baghovedet, når de sad med de tyske viser. Det giver sig blandt andet udslag i, at de ligefrem anvender ord og vendinger, som de kender fra de ballader (folkeviser), der var så populære i det 16. og 17. århundrede.

De lyriske viser og minnesangen.

Ernst Frandsen begyndte sine viseforskninger stående med begge ben i midtalderen: i 1926 skrev han sin disputats om *Mariaviserner* [24], og heri analyserer han de viser, der tillægges Peder Ræff, blandt andet *Ret elscouens dydh*, der findes indskrevet i et blandingshåndskrift fra det 15. århundredes sidste halvdel (AM 76, 8, bl. 1). Denne senmiddelalderlige vise indeholder 5 strofer. I Hjerkebogen (skrevet 1553–55) genfindes visen, men den har dér kun 3 strofer. I 1915 havde Grüner-Nielsen udgivet den yngre version (DV 290), og i 1927 udgiver han også den ældre i kommentaren til visen med henvisning til Frandsens disputats.

Det var denne vise, der gav stødet til, at Frandsen i 1929 skrev sin store afhandling om *Det 16. Aarhundredes danske Elskovslyrik* [25], hvor han foretager en gennemgribende stilistisk analyse af de næsten 200 lyriske elskovsviser (DV 115–297), som udgør bind 3 af Grüner-Nielsens udgave. I 1935

skrev han sin bog *Folkevisen* med undertitlen »Studier i middelalderens poetiske litteratur«, hvor Ret elskovens dyd igen kommer til at spille en stor rolle i hans argumentation. Og i en posthumt udgivet folkeviseforelæsning fra 1951/52 om *Middelalderlig lyrik* [26] giver han selv et klart exposé over sine hidtidige forskninger, og han imødegår her en række af sine kritikere. Da Frandsen i ikke ringe grad har nuanceret sine opfattelser siden 1929, er det mest loyalt over for ham at referere og citere fra hans sidste arbejde:

Iagttagelsen af, at Folkevisen henimod Slutningen af sin Tilværelse lyriseredes i stadig højere Grad, krævede, syntes jeg, en Forklaring. For at finde frem til en saadan Forklaring var det da, jeg udvidede Materialet for den verdslige Lyrik. Det er et velbekendt Faktum at vore Folkeviseshaandskrifter fra 16. og 17. Aarhundrede ikke blot rummer Ballader. Side om Side med Balladerne har de en Mængde lyriske Digte. [...] Om en del af disse Viser kan det med Sikkerhed godtgøres at de er digtet i det 16. Aarhundrede, altsaa nye og moderne Sange, som staar imellem de gamle. Man har udfra disse Dateringer, som angaar et Faatal af den samlede Mængde, sluttet – og Billeskov Jansen [27] slutter vedvarende – at den hele Genre tilhører det 16. Aarhundrede: den indgaar saaledes i Litteraturudviklingen som en Afløsning af Balladen i de højere Samfundskredsens Yndest. Denne Slutning holder imidlertid ikke. I al Fald én Text blandt de lyriske Elskovsviser ved vi sikkert tilhører det 15. Aarhundrede, nemlig DV 290, som identisk med en af Mariaviserne. [...]. Nu gør som bekendt én Svale ingen Sommer. Nej! Men det mærkelige er, at Ret Elskovens Dyd ikke staar i Samlingen som et Unicum, tværtimod falder den i Form og Tone paa det nøjeste sammen med de øvrige. Den er bedre end Flertallet, det skal indrømmes, men den gaar gnidningsløst ind i Helheden. Det vil sige at man i det 16. Aarhundrede har dyrket det samme lyriske Udtryk, den samme lyriske Stil som Per Ræv dyrkede i det 15. Det er under disse Omstændigheder tilladt at spørge, om virkelig Ret Elskovens Dyd er den eneste af de overleverede lyriske Texter, som gaar tilbage til 15. Aarhundrede. Det vilde virkelig være mere end besynderligt, hvis det var tilfældet.

Denne Iagttagelse, dette Ræsonnement var i sin Tid et af mine Udgangspunkter.

Derpå refererer han sine egne studier fra 1935 af »en Række Formler af lyrisk Herkomst« i den største af de tre svenske Eufemiaviser (versificerede ridderromaner fra ca. 1300), Ivan Løveridder, med dens forlæg, Chretien de Troyes' *Le chevalier du lion*. Han finder hos den svenske oversætter »hele smaa lyriske Partier«, som man – hvad tonen angår – møder igen hos Peder Ræff, og han konkluderer:

En direkte Paavirkning fra Ivan Løveridder til P. Ræff er utænkelig, Slægtskabet maa forklares paa anden Maade. Denne lyriske Tone, som lyder til os for første Gang fra det svenske Digt ca. 1300 og spilles smukt og rigt igennem af Munken i det 15. Aarhundrede for saa at varieres og forfladiges i det 16. Aarhundrede, maa skyldes et mere almindeligt Slægtskab; en gennem disse Aar levende lyrisk Genre, med Kilder i den tyske Minnesang, som vi med historisk Sikkerhed ved har været foredraget paa tysk i fornemme Kredse i Danmark i det 13. Aarhundrede. At denne Genre ikke optegnedes, kan ikke undre os, Folkevisen blev det heller ikke. At dens ældre Texter er forsvundne i Tidens Løb er kun naturligt. Et episk Digt, et Handlingsforløb kan

huskes og overleveres ad mundtlig Vej, et lyrisk Digt glemmes. Men Stilen, Tonen bestaar fra ca. 1300, hvor den udgør en Del af den svenske Oversætters litterære Udrustning. Den har levet, skjult for vore Øjne gennem det 14. og 15. Aarhundrede – i det sidste er der altsaa nedskrevet nogle af dens Texter i Anledning af at P. Ræff brugte dem til religiøs Poesi – og endelig bredes den ud for vore Øjne i det 16. Aarhundredes skriftlige Overlevering, rigtignok er den da paa Forfaldets Stadium. [...]

Denne Hypotese har været kritiseret, ikke blot af Billeskov Jansen [28], men ogsaa af Paul Verrier [29], og af Stanislaw Sawicki [30], til hvilke jeg har gjort Modbemærkninger [31]. Tilslutning har Hypotesen faaet af Oluf Friis [32] og Paul V. Rubow [33]. At min personlige Overbevisning om dens Værdi er urokket, vil man have forstaaet, ikke just fordi jeg er særlig stædig, men fordi jeg ikke ser, hvorledes den kan undværes.

Men i Stedet for yderligere Gentagelser vil jeg nu her gribe Sagen an fra en anden Side og forme min Gennemgang af det fremlagte Materiale paa en ny Maade. I Modsætning til tidligere, hvor jeg begyndte med det 16. Aarhundredes Viser og med deres Klang i Øret søgte tilbage og standsede op, hvor jeg i Middelalderen hørte denne Klang anslaaet, tager jeg nu mit Stade i selve Middelalderen og spørger, om den da ikke andet Steds end i den knappe skriftlige Overlevering har vist Trang til lyrisk Udtryk og – i bekræftende Fald – hvilke Former Udtrykket da har faaet. Det er Balladen, som saaledes inddrages i Undersøgelsen. Balladen er som bekendt episk Digtning, men forsynet med et lyrisk Element i Omkvædet, som er et direkte Udtryk for Følelsen. Her kan vi sætte ind. Ikke saaledes, at jeg ønsker at diskutere den hele Omkvædsmasse, jeg skærer kun en mindre Part fra, de naturlyriske Omkvæd, ud fra den Betragtning at Naturen til alle Tider i Litteraturens Historie har været et lyrisk Hovedmotiv.

Under overskrifterne »Naturlyrik« og »Elskovslyrik« dokumenterer han derpå en sammenhæng mellem tonen i folkevisens (balladens) lyriske omkvæd og i det 16. århundredes lyriske viser. Den 25 sider lange dokumentation virker overbevisende. Selv skriver Frandsen:

Idet jeg fastholder min Hypotese om en dansk (nordisk) Lyrik, skabt under Indflydelse af tysk Minnesang omkring Aar 1300 – eller rettere i de nærmeste Aartier før 1300 – fastholder jeg at de to Visegenrer, den nye lyriske og den ældre Ballade ikke har kunnet leve Side om Side uden gensidig Paavirkning, og det er i al Fald ganske naturligt, at Lyriken som den yngste, d.v.s. den mest moderne har øvet Indflydelse paa Balladen. Sin første Indfaldsvej har den fundet i Balladens Omkvæd, som i sig selv var lyrisk. Paavirkningen dér var saa nogenlunde en Selvfølge. Lettest har den haft ved at gøre sin Naturopfattelse gældende. Rimeligvis har der tidligere været Omkvæd som indeholdt en Naturstemning, men først nu bliver der Mulighed for at den Slags Omkvæd kan florere, hvad de ogsaa gør, udtrykkende samme foraaers- og sommerlyse Forestillinger, som Minnesangen og bag den igen Trubadursangen kendte. Noget senere, jeg ved ikke hvornaar, maaske først omkring 1400 og derefter, er det blevet Mode at forsyne Balladen med en Stevstamme eller en Indgangsstrofe. Naturstoffet, det samme, som opfyldte Omkvædene og som var paa Vej ind i en noget bredere Udførelse af Visehandlingens Sceneri, har været brugbart i disse Indgangsstrofer, saa meget mere brugbart, som de lyriske Viser selv ofte, hvis de da har lignet de fremmede Forbilleder i denne Henseende, har haft et Naturbillede som Optakt. [...]

At Naturindgangen som saadan fortsætter sit Liv og endnu træffes, om end ikke som det normale i den lyriske Visedigtning, som overleveres i 16. Aarhundrede og vel for største Delen er skrevet i 16. Aarhundrede [...] er kun hvad man kunde gætte sig til paa Forhaand.

Større Held havde de erotiske Motiver. Den Lyrik der er Tale om, har sikkert fortrinsvis været af erotisk Art, ligesom de tyske Forudsætninger og ligesom den endnu er det paa sit Slutstadium i 16. Aarh.

De følsomme Vendinger fra denne erotiske Digtning har ogsaa først faaet Adgang til Balladen igennem Omkvædet. Vi har optegnet Omkvædstyperne, og ingen, som kender paa den ene Side det 15. (Peder Ræff) og det 16. Aarhundredes Digtning, paa den anden Side de lyriske Fraser, vi kan uddrage – og har uddraget – af den svenske Eufemiaoversættelse, vil nægte at disse Omkvæd rækker Hænderne ud imod begge disse Yderpunkter. Det samme gælder de lyriske Fraser, som formentlig inden længe har begyndt at sætte sig fast i de mundtligt overleverede Ballader. Moden med Indgangsstrofer har øst af denne Kilde ligesom den øste af de lyriske Naturelementer, men Processen er ikke standset ved denne Mode. Den erotiske Vise var stærkere end det blotte Naturanslag, og i det femtende Aarhundrede, samtidig med at Allegorien sporadisk begyndte at bemægtige sig Balladen, altsaa paa et Tidspunkt, hvor den episke Genres Kræfter var ved at ebbe ud, har den erotiske Vise angrebet den indefra, hulet den ud, saa der af Epiken kun blev et tomt Skelet tilbage, og fyldt med sit eget Indhold. Det er sandsynligvis sket henimod Aar 1500, altsaa samtidig med at den første rent lyriske Elskovsviser, Ret Elskovens Dyd, blev skrevet ned og samtidig med at denne verdslige Tone fandt Indgang i den religiøse Digtning og P. Ræffs Mariaviser blev digtet.

Saaledes tegner det hele Forløb sig for mine Øjne. Allerede i »Folkevisen« har jeg trukket denne Linje op. Her har jeg blot forstærket den ved ikke blot at drage Balladertexternes lyriske Fraser ind i Undersøgelsen men ogsaa Omkvæd og Indgangsstrofer. Navnlig Omkvædene er et sikker Materiale, forsaavidt noget er sikkert her – idet de omtalte Paavirkninger ligger fast i Overleveringen. Det forstaar sig af sig selv, at 3 – 4 – 5 – 6 Adelsmænd eller -damer i det 16. Aarhundrede ikke kunde finde paa at anbringe det samme lyriske Omkvæd paa en Vise, naar de skrev uafhængigt af hinanden. Omkvædet maa have eksisteret før, d.v.s. været oprindeligt i Texten.

Selvfølgelig er det dristigt af Frandsen og hans meningsfæller at drage slutninger om en middelalderlig lyrisk minnesang ud fra eftermiddelalderlige kilder (bortset fra Ret elskovens dyd og de lyriske fraser og vers i Eufemiasviserne). Betænkes må det dog, at det er på præcis den samme måde, man i mere end 150 år har pejlet sig frem til en episk visesang (folkevisen, balladen) i middelalderen. Med andre ord: denne ræsonneren sig godt 200 år tilbage i tiden ud fra renæssancens visehåndskrifter er forsaavidt en fuldt accepteret metode af mange forskere. Derfor er det meste af den hidtidige balladeforskning i virkeligheden ligeså dristig som den der ligger bag Frandsens teori.

Perspektivrigt er det imidlertid, at Karl-Ivar Hildeman og Bengt R. Jonsson hver på deres måde har kunnet støtte Frandsen i hans argumentation. Hildeman [34] har gjort det i 1958 ved at fremdrage en række væsentlige, indirekte vidnesbyrd hentet fra den ældste svensksprogede lyrik, og Jonsson [35] ved i 1976 at fremdrage to svenske elskovsviser i et manuskript fra slutnin-

gen af det 15. århundrede. Særlig interesse knytter der sig til den ene af viserne, hvis 1. og 4. strofe lyder:

Jak will qwedha ene wiso
alth om jak qwædha maa
myn kæresta wil jak prisa
och henne haffwer iak tra

Ræth ælskogh dydhdh jak halla wil
om iak thet halla kan
ok ær ther nogher j werdenæ til
ther mik aff hiertath fulwel an.

I 1977 kalder Hans Ritte [36] ligefrem de viser, Jonsson har fremdraget, for »the missing links« i udviklingen fra en østnordisk minnesang til reformationstidens elskovslyrik. Selv bidrager Ritte i sin afhandling med en yderst velkommenteret analyse af en række paralleller mellem lyriske formler og fraser i tysk, middelalderlig minnesang og »Spielmannsdichtung« og i nordisk, episk og lyrisk visetradition, som den kendes fra det 16. og 17. århundrede.

I en afhandling fra 1973 mener Kaare Vinten [37] derimod ikke, at Frandsen og hans efterfølgere kan have ret i, at der har eksisteret

en østnordisk minnesang fra omkr. 1300, der har påvirket folkeviserne i lyrisk retning og som på et stadium af denne lyrisering har medført udviklingen af lyriske indledninger. Det forekommer mig, at adskillige ting taler mod denne antagelse. At brugen af folkevisens lyriske indledning således skulle ligge på et tidligere trin end tilblivelsen af den viselyrik, vi finder i visebøgerne, må afvises med henvisning til parallelliteten mellem folkevisens indledninger og den tyske og danske visedigtningens indledninger. Frandsen er næppe tilstrækkelig opmærksom på indledningsstrofernes specielle værdi. Det er min overbevisning, at når de lyriske indledninger skal forstås, må spørgsmålet om, hvorfra man har hentet selve materialet, komme i anden række efter spørgsmålet om, hvilken funktion stroferne har haft i folkevisen. Hvis vi kan se, at indledningsfænomener af denne art forekommer særligt i en bestemt periode, så må der tungtvejende grunde til at antage, at folkevisens indledninger ligger væsentligt tidligere. Frandsen erkender desuden selv, at flere af de lyriske elementer i folkevisen knytter sig snævert til tysk og tysk-inspireret dansk visedigtning fra 1500-tallet, det vil altså sige, at folkevisen skulle være påvirket af to slags lyrik. Det er måske ikke ganske utænkeligt, men det klinger dog kunstigt. I sig selv usandsynlig er vel tanken om en østnordisk minnesangs overgang til folkelig vise parallel med og uafhængig af den tyske poesis udvikling, ikke mindst når forbindelsen mellem tysk folkelig visetradition og de danske visebøgers lyrik må erkendes. Muligvis har Ernst Frandsen forestillet sig den ældre nordiske lyrik udviklet i stadig forbindelse med den tyske. Men mon ikke de tegn på en ældre nordisk minnesang, Frandsen finder, trods alt bedst kan forklares som elementer, der direkte er overtaget fra tysk minnesang, eller som via tysk Volkslied er overført til dansk?

Selvom visse af de lyriske indledninger må karakteriseres som vandrestrofer med særlig lang levetid, og selvom naturindledningerne helt sikkert kan føres længere tilbage end volksliedtraditionen, – så er det måske det naturligste, når vi finder funk-

tionsmæssigt og indholdsmæssigt ensartede strofer foran viser, optegnet i 1500-tallet både i Tyskland og Danmark, og erindrer den tyske Volkslieds øvrige forbindelse med den danske lyriske vise – at hævde at folkevisens lyriske indledningsstrofer først og fremmest må betegnes som et tysk-inspireret fænomen, der i tidsmæssig henseende næppe kan rykkes længere tilbage end til sidste halvdel af 1400-tallet!

Selve stroferne kan man have fået på forskellig vis: der kan være tale om vandrestrofer, evt. forskellige enstrofiske genrer, udbygning af omkvæd, materiale fra visernes episke del. Fremfor alt har den tysk-inspirerede danske viselyrik påvirket folkevisens lyriske indledning.

Vintens analyser af folkevisens (balladens) indledningsstrofer er kyndige, og hans understregning af nødvendigheden af at betragte disse strofer funktionelt er væsentlig. Det behøver imidlertid ikke at udelukke, at Frandsen stadig har ret, og det vejer tungt, at forskere som Hildeman, Ritte og ikke mindst Jonsson har kunnet støtte teorien gennem deres studier og gennem de kilder de har fremdraget.

Fremtidig forskning vil givet komme til den erkendelse, at Frandsens studier i den lyriske vise er langt mere perspektivrige end hans studier i den episke vise (folkevisen). Hans minnesangshypotese er nok den mest skelsættende, der i vort århundrede er fremsat inden for udforskningen af den ældste verdslige visetradition i Danmark.

Problemerne med at dokumentere en episk visesang i middelalderen er som bekendt mange og store. Middelalderfragmenterne er kun som spredte og svage glimt i mørket. Lidt anderledes synes det at forholde sig, når det gælder den lyriske visesang, og det er i det mindste tankevækkende, at det ældste vidnesbyrd om, hvad man – nogle – har sunget i den ældre middelalder, er en smuk optakt til et trubadurdigt [38]:

iac wet en frughe i wæraeldet wære
hænna lif tha wil iac æra

Tonen – for nu at tale Frandsen'sk – i disse linjer i det såkaldte Kølnervers genfinder vi i Ret elskovens dyd og i de af Jonsson fundne svenske kærlighedsviser samt i megen elskovslyrik i Danske Viser.

Supplerende om kilderne.

I bind V (1930-31), hvor Grüner-Nielsen redegør for udgavens tekstkilder, skriver han, at en »udførlig Haandskriftsbeskrivelse er under Udarbejdelse ved Erik Kroman«. Det blev dog Erik Sønderholm, der udarbejdede en samlet kildekritisk analyse. Det har han gjort i registerbindet til Danmarks gamle Folkeviser XII (1976), og hans overordentlig grundige studier kan altså også læses som den endelige form af Grüner-Nielsens håndskriftbeskrivelser.

Samtidig må det nævnes, at man nu ved hjælp af registrene i Danmarks

gamle Folkeviser, Danske Viser og Danske Skæmteviser kan skaffe sig et – næsten – fuldstændigt billede af hvad alle adelsvisebøgerne indeholder.

Røldalshåndskriftet, der har nr. 10 i Grüner-Nielsens håndskriftoversigt, er ikke beskrevet af Erik Sønderholm (skønt det indeholder en dansk variant af DgF 7 Kong Diderik og hans kæmper). Det foreligger derimod nu udgivet og velkommenteret af Reimund Kvideland i samarbejde med Helge Johnsen under titlen: 1600-tals viser. Eit håndskrift frå Røldal. Bergen 1976 (= Norsk Folkeminnelags skrifter 118).

Peder Rafns visebok (Universitetsbiblioteket i Oslo, Lib. var. D 80; en affotografering fra 1939 findes i Det kgl. Bibliotek i København, sign. DA 53, – 109, 8°) dukkede først op efter at Danske Viser var udkommet. Den er udførligt beskrevet og katalogiseret af Solveig Tunold: *Peder Rafns visebok*. Et nyerhvervet samlebind på 104 visetrykk (Nordisk Tidskrift för Bok- och Biblioteksväsen 1936, side 135–165). Det indeholder 81 danske og 23 tyske skillingstryk, alle i 8°. Det ældste er fra 1583 (trykt hos Matz Vingaard i København), så er der et spring til 1617 (med 3–4 tryk), hvorefter det fortsætter til 1634. De fleste stammer fra årene 1625–30. De 54 tryk, der opgiver trykkested, angiver København, heraf er 16 trykt hos Georg Hantzsch, 16 hos Andr. Koch, 5 hos Sal. Sartorius, 2 hos Henrich Kruse, 1 hos Melchior Martzan og 1 hos Tyge Nielsen.

Samlebindet, der indeholder åndelige digte, lejlighedsdigte, historiske viser og elskovsviser, har »tydeligvis vært i flittig bruk, men størstedelen av trykkene er allikevel vel bevart; bindet (hel pergament med trepermer) er meget medtatt, og klosset sydd igjen med store hyssingsting ved permer og rygg, men selve limningen i ryggen er uskadd. På innsiden av forreste perm finnes en håndskreven dedikasjon til den mann som for 300 år siden bragte boken til Norge, lagmann i Bergen *Peder Rafn: Anno 1641 Denn 22: Julii haffuer ieg wnderschreffne dene Wiisszeboeg till min Synderlige goede Ven och gamle hoeszboende Erlig och Welluiis Mand Peder Raffn Laugeszenn Bergen og gulletings Laugmand, til Jt Ringe Tachnemblighez thegen for mange beuiste Welgierninger thil Nytt Aarsz gaffue forehrrit, Actum Kiøbenhaffn ut supra dato. pouell maurysen drettemagers Egen haandt.*«

Hvem Poul Maurysen Drettemager er vides ikke.

Blandt trykkene er der mange unika. Af speciel interesse for Danske Viser er følgende 10 tryk:

Nr. 5 som er endnu et eksemplar af det flyveblad fra 1629, der findes i Karen Brahes bibliotek i Odense af DV 101 Et gyldent ABC. IV (»Et ABC«).

Nr. 9. *En Enfoldig Forandring, Effter denne Bedrøffuede Tids leylighed, Offuer en velmeent Dict, som tilforn vðaff en hederlig Mand vdi Malmø haafuer været sammenskreffuen . . . Alvorlig sammenskreffuen. Aff Søffren Hanssøn Tuilling Ford: K. M. Sanger. – Kbh. Andr. Koch, 1628. – Visen, der*

begynder *O Dannemarck, huor bleff din lyst* og som er skrevet på melodien *Jerusalem du hellige Stad*, er skrevet på grundlag af DV 34 En bedrøvet vægters morgensang.

Nr. 17. Hieronymus Justesen Ranchs fugleviser (DV 97). Titelbladet er defekt. Ifølge Tunold er trykket »enten den av Worm nevnte utg. fra 1617, eller et annet hittil ukjent trykk fra tiden før 1641«. Tunold har optrykt og kommenteret teksten i Edda 1936, side 214–221.

Nr. 27. En bedrøvet vægters morgensang (DV 34). Titelbladet mangler. I Danske Viser er teksten optrykt »efter det eneste kjente trykk i Karen Brahes Bibl., fra 1627. Det antaas at visen må være blitt til i 1625, da situasjonen er Christian IV's beslutning om å delta i 30-årskrigen. Sannsynligvis er det trykket fra 1625 vi har her, da de to tekster har en del varianter, og vårt trykk altså ikke er det kjente fra 1627«.

Nr. 30. *En Merckelig Vise, Om den yderste Dommedag. Nu nylige vdgaaet paa Prenten.* – Kbh., Sal. Sartorius, B. (u.å.). – Visen, der begynner således: *En merckelig Vise ieg quæde vil*, har før været kendt i et flyveblad fra 1643 (Christiania). Det er omtalt i Danske Viser VI, side 137 som tekst D i et tilæg til DV 49–53 (Bibelske viser).

Nr. 39. *En Ny Vijse, Om den Slemme Forgifftige Last, Fradserj oc Druckenskab, vdaff huilcken kommer mange slags Synder. Alle Dranckere oc Suermere til et Speyel oc Exempel.* – Kbh., Sal. Sartorius, (u.å.). – Visen, der før har været kendt i et eksemplar fra 1635 i Karen Brahes Bibliotek i Odense, er trykt som DV 105 Drukkenskab. »I Danske Viser er man ikke opmerksom på at versenes begynnelsesbokstaver tilsammen danner »Af Knud Gorrißsyn Weile i Elendighed«. Jfr. v. 17 og 28, hvor forf. omtaler sin utlendighet (dvs. elendighet), forskyldt ved at drukkenskapen har ført ham til forbrydelse.«

Nr. 46. *En Hiertelig tilbørlige Tacksigelse, for den ynskelig oc meget dyrebare Gylden Fred, som os saa gandske naadeligen ved vor Freds Første och HERre JEsu Christum vden all Menniskelig Forordning i alle maader, aff Faderlig Medynck oc blotte Miskund skencket os gifuen er. . . .* Aff N. C. W. – Kbh. Melchior Martzan, 1630. – Visen, der begynner således *O Danmarck tenck nu ret*, er optrykt som DV 36 Freden i Lübeck. »I Danske Viser IV, side 103 nevnes et ekspl. fra Karen Brahes Bibl., fra samme år og sted som vårt. Men de to trykk later ikke til å være identiske.« Selve viseteksterne er dog ens.

Nr. 72. *En Ny Lystig oc skøn Elskovens Vise, huor vdi en god Ven oplader sit hierte for en anden, Om Morgen tilig i Rosenz Lund, etc. (. . .) En anden Vise (. . .) Kbh. 1618.* – Den første vise er optrykt som DV 158 Lyrisk vise VI etter et eksemplar i Karen Brahes Bibl. fra 1642. Den anden vise, der begynner *Kaster ieg paa Gud min Sorrig*, er optrykt som tillæg til DV 161 Lyrisk vise VII.

Nr. 96. *Tuende Lystige oc skøne Elskowens Wijser: Den første. Ah skulle*

ieg ey klage offuer dig, etc. Som en Pige Dictet haaffuer: Den Anden. Nu er ieg med Kierligheds Brynde belagt, etc. – (u.å.) – Begge viser er oversat fra tysk. Danske Viser IV, side 134 nævner den første vise som melodiangivelse.

Nr. 97. *En smuck oc lystig Ny Vise: Jeg haffuer met min ganske Mact, etc.* ... – Kbh. 1617. – Teksten er trykt i Danske Viser V, side 191 som teksttype DV 132 C Lyrisk vise I, hvor Cab er efter senere afskrifter i adelsvisebøger.

Generelt kan henvises til Solveig Tunold: Norske forfattere i Peder Rafns visebok (1626–1630) (i Festskrift til Professor Francis Bull, Oslo 1937, side 364–380). Det kan tilføjes, at Tunold ikke har publiceret den af hende selv bebudede afhandling om de tyske viser i Rafns visebog (jfr. Nordisk Tidsskrift för Bok- och Biblioteksväsen 1936, side 136, note 4).

Karen Brahes Flyveblade. 4 samlebind med visetryk i Karen Brahes Bibliotek (Landsarkivet i Odense). En affotografering fra 1957–58 findes i Det kgl. Bibliotek (sign. DA 53, – 109, 8°).

Samlinger af skillingsviser (flyvebladviser). Den største samling skillingsviser i Danmark findes i Det kgl. Bibliotek. I Universitetsbiblioteket i København findes en mindre, men gennemregistreret samling. Dansk Folkemindesamling har en række betydelige samlinger, bl. a. Svend Grundtvigs og Evald Tang Kristensens samt (en væsentlig del af) Julius Strandbergs skillingsviseproduktion. Der kan generelt henvises til Karsten Biering: Vejviser for viseinteresserede, Bergen, København, Stockholm, Åbo 1976 (= Danmarks Folkeminder nr. 82), hvor de eksisterende trykte som utrykte viseregistre er fortegnet.

Supplerende om forskningen.

Det er betegnende for den nyere europæiske viseforskning, at den i stadig stigende grad interesserer sig for skillingstrykkene (flyvebladene) som medium for visesang. Derfor er der megen god viden og inspiration at hente netop i denne forskning, når man med udgangspunkt i Danske Viser vil studere skillingsvisetrafikken (produktionen, distributionen og konsumtionen) i det 16. og 17. århundrede. Nogle få centrale bøger og afhandlinger kan nævnes, og de opføres i kronologisk rækkefølge:

Erich Seemann: *Neue Zeitung und Volkslied* (Jahrbuch für Volksliedforschung 3, 1932, side 87–119).

Alfred Quellmalz: *Musikdarstellungen auf Flugblattbildern* (Archiv für Musikforschung 3, 1938, side 15–28).

Günter Kieslich: *Das »Historische Volkslied« als publizistische Erscheinung.* Münster 1958 (= Studien zur Publizistik, 1).

Iørn Piø: *Produktionen af danske skillingsviser mellem 1770 og 1821 og samtidens syn på genren.* Konferensspeciale 1960. Udg. af Københavns universitets Institut for folkemindevidenskab 1969.

- Jan M. *Rahmelow*: Das Volkslied als publizistisches Medium und historische Quelle (Jahrbuch für Volksliedforschung 14, 1969, side 11-26).
- Walter *Salmen*: Das gemachte »Neue Lied« im Spätmittelalter [skrevet omtrent 1970] (R. W. Brednich, L. Röhrich & W. Suppan (udg.), Handbuch des Volksliedes, Band 2, München 1976, side 407-420).
- Bohuslav *Beneš*: Die Bänkelballade in Mitteleuropa. Ein Beitrag zur morphologischen Typologie (Jahrbuch für Volksliedforschung 16, 1971, side 9-41).
- Wolfgang *Suppan*: Deutsches Liedleben zwischen Renaissance und Barock. Die Schichtung des deutschen Liedgutes in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts. Tutzing 1973 (= Mainzer Studien zur Musikwissenschaft, 4).
- Rolf Wilh. *Brednich*: Die Liedpublizistik im Flugblatt des 15. bis 17. Jahrhunderts. Band 1: Abhandlung. Band 2: Katalog der Liedflugblätter des 15. und 16. Jahrhunderts. Baden-Baden 1974 og 1975 (= Bibliotheca bibliographica aureliana, 55 og 60).
- Margareta *Jersild*: Skillingtryck. Studier i svensk folklig vissång före 1800. With a Summary in English: The Melodies of Swedish Broadside Songs before 1800. Disputats, Stockholm 1975 (= Svenskt visarkivs handlingar, 2).
- Jens Henrik *Koudal*: Klassekamp på vers. Politisk visesang omkring feudalismens krise i Danmark i første halvdel af 1500-tallet (Modspil. Tidsskrift for musikpolitik, Publimus 1978, nr. 3, side 31-77) [udkom januar 1979].

Noter.

1. Middelalderfragmenterne er samlet i Erik Dal: *Danske Viser* (1962) som nr. 74. Jfr. note 38 om Kølnerverset og jfr. *Danske Studier* 1976: Poul Lindegård Hjorth om DgF 67 A Ridderen i hjorteham.
2. *Danske Viser I* (1912), side V-X.
3. 1500- og 1600-talens visböcker. Utg. av A. Noreen, H. Schück, J. A. Lundell, A. Grape, 1-3. Stockholm & Uppsala 1884-1925 (= Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet, 7). Også i Svenska landsmålen, Bihang 2-4, 1884-1925 (titelarket trykt 1935). Jfr. nyt forord til nærv. udg. bd. 1.
4. Grüner-Nielsen havde også en tredje udgave med i sin plan. Han skriver, at *Danske Viser* »forhaabentlig senere [vil] kunne fortsættes med Udgivelsen af Visetekster ned til Holbergtiden.« En sådan udgave, der altså skulle spænde over tidsrummet 1630-1730, kom dog aldrig.
5. Jfr. *The European Medieval Ballad. A Symposium*. Ed. by Otto Holzapfel in collaboration with Julia McGrew and Iørn Piø. Odense University Press 1978, spec. Holzapfels efterskrift side 117.
6. Med dette ene bind af *Danske Skæmteviser* har Grüner-Nielsen udgivet alle teksterne (i hæfte 1, 1927) med tekstkritiske kommentarer (i hæfte 2, 1928). Han havde imidlertid planlagt endnu et bind, hvor han ville redegøre for hver enkelt skæmtevises »Tilblivelsestid, Udviklingshistorie og Udbredelseskreds« (*Danske Skæmteviser*, side VIII).
7. Der findes stadig en del viser og digte, der ikke omfattes af de tre udgavers udvælgelseskriterier. Det gælder f. eks. alle de tyske viser.

Iøvrigt bemærker Erik Sønderholm i sine håndskriftbeskrivelser i *Danmarks gamle Folkeviser XII* (1976), at der er nogle viser i adelsvisebøgerne, som burde have været med i *Danske Viser*. I forbindelse med beskrivelsen af Vibeke Bilds mindre folio skriver han: »Af de 3 DV-viser, som findes i håndskriftet, er nr. 37 = DV 61 glemt; den burde have været med under signaturen 61 Bb«. Og i beskrivelsen af Vibeke Bilds kvarthåndskrift: »Dog må man regne med, at en del af materialet, specielt i håndskriftets første del, i realiteten hører hjemme i DV, således f. eks. nr. 30 og nr. 35, der begge er selvstændige varianter af DV 187; det kan nævnes, at nr. 35 er DV 305 og nr. 70 er DV 254 Cb, der er glemt i DV; nr. 30 er DV 167, der er udnyttet i DV, men glemt i registranten«.

I disse tilfælde er der tale om oversete versioner af viser, der allerede er trykt i *Danske Viser*. Sønderholm gør imidlertid også opmærksom på en vise, der simpelthen er glemt i udgaven. I forbindelse med beskrivelsen af oversigten over indholdet af det nu tabte håndskrift Biskoppens Kæmpeviser skriver han om nr. 27 *Der gick to Jomfruer*: »Denne vise er ikke optaget i DV, endskønt den findes overleveret i meget gamle håndskrifter. Jeg har således fundet visen i Anna Urup (nr. 21), Langebeks kvart (nr. 21 og 41 b) og i Svaning I (nr. 121); der synes at foreligge to redaktioner af visen«.

Herom kan bemærkes, at der ikke er tale om »to redaktioner«, men om 4 ned-

skrifter af samme 4-linjede (4-3-4-3, abcb), omkvædsløse vise. Det drejer sig om den også i nyere folketradition meget udbredte vise om Den rige og den fattige søster (Der ganger to piger alt ned til en strand), der er af tysk oprindelse (EB 70 Zwei Gespielen), jfr. Nils Schiørring: Det 16. og 17. århundredes verdslige danske visesang I (1950), side 134-135, der iøvrigt kender de »glemte« versioner i adelshåndskrifterne. Jfr. også Otto Holzapfel: Folkeviser und Volksballade (München 1976), side 106-110: »Die deutsche Ballade ist bereits in deutschen und niederländischen Aufzeichnungen des 15. und 16. Jhs. überliefert«.

I virkeligheden kan man med ligeså god ret sige, at denne vise er glemt i Danmarks gamle Folkeviser, idet allerede Svend Grundtvig gav den arbejdsnummeret DgF utrykt 291. Visen er en af de ikke helt få omkvædsløse ballader. Det er altså blevet denne gamle folkevises skæbne at være husket og elsket af sangerne gennem århundreder, men glemt i hele to videnskabelige viseudgaver!

8. Et udvalg af både de lyriske og episke viser har man i Erik Dal: Danske Viser. Gamle Folkeviser, Skæmt, Efterklang (1962). Hans antologi kan tjene som en letlæst introduktion til Danske Viser, idet han har udgivet og kommenteret en række af de centrale viser (delvis under Dals egne titler): DV 60 Danyser, DV 62 Skomager og Edelman, DV 65 En vægtervise, DV 82 Den bortfløjne falk, DV 92 Munkekappen, DV 100 Et gyldent ABC, DV 131 Verdens troløshed, DV 142 Overvunden skuffelse, DV 159 Den kærestes død, DV 166 Sophie Brahe til Erik Lange, DV 191 Nattergal sendes til kongen, DV 209 Kærlighedslykke, DV 213 Erik Lange til Sophie Brahe, DV 250 Et trofast hjerte, DV 271 Det fagre træ, DV 286 Rosina og DV 290 Per Ræv Lilles kærlighedsvise.
9. Hans Brix om DV 166 Nu will ieg for eder quæde (som han mener er digtet af Sophie Brahe til Erik Lange) og DV 213 Lad fare min siel din høje attraa (af Erik Lange til Sophie Brahe) i afhandlingen To Elskovsviser fra det 16. Aarhundrede (i hans: Analyser og Problemer IV (1938), side 220-236); Hans Brix om DV 290 Ret elskovens dyd (som han tolker som et Mariadigt) i hans: Analyser og Problemer II (1935), side 163-170 og V (1940) side 205 f.
10. Oluf Friis: Den danske Litteraturs Historie I (1945, fot. genoptryk 1976), side 165-169 om Peder Ræv og DV 290 Ret elskovens dyd (som han kalder en »Minnesangsfiktion«), side 266-268 om polemiske viser, bl. a. DV 9 Løgn og sandhed, side 321 om DV 88 Synderen, side 462-463 om DV 97 Fuglevisen, side 479-485 om det 16. og 17. århundredes verdslige og åndelige poesi, side 494 om moraliserende viser, side 506-507 om de episke viser. - Jfr. Bibliografisk Supplement til Oluf Friis: Den danske Litteraturs Historie, Bind I, udarbejdet af Thorkild Damsgaard Olsen, Niels Lund, Iørn Piø, Anne E. Jensen og Kr. Peder Moesgaard (1977).
11. F. J. Billeskov Jansen: Danmarks Digtekunst, I (1944), side 45-47 om Per Ræv og DV 290 Ret elskovens dyd, side 185-187 om »Det 16. Aarhundredes Elskovsviser« og side 93-97 om »Politiserende og moraliserende Viser«.
12. Nils Schiørring: Det 16. og 17. århundredes verdslige danske visesang. En efterforskning efter det anvendte melodistofs kår og veje, I (1950), side 50-61.
13. Svend Grundtvig anlagde i virkeligheden to arbejdsregistrarer i forbindelse med udgivelsen af Danmarks gamle Folkeviser. I den anden typenummererede han de danske skæmteviser, som Grüner-Nielsen udgav i Danske Skæmteviser, I (1927-28), jfr. note 6.
14. Schiørring, op.cit. I, side XI.
15. F. M. Böhme: Altdeutsches Liederbuch (Leipzig 1877) og F. M. Böhme & L. Erk: Deutscher Liederhort I (Leipzig 1893), jfr. note 22.
16. Schiørring, op.cit. I, side 52.

17. Jfr. Grüner-Nielsen i Danske Viser VI, side 136-138 om episke, bibelske viser i folkevisevervmål, registreret af Grundtvig som Efterklang A1, 3, 13, 14, 19, 20 og 23. Disse viser er »højest sandsynligt digtede før 1630, skønt [...] ingen dansk Opskrift er bevaret før dette Aar.«
18. Publiceret i Musikhistorisk Arkiv. Udg. af Dansk Musikselskab, Bind I, Hefte 4 (1939) side 346-396.
19. Schiørring, op.cit. side 56-57.
20. Otto Holzapfel: Folkeviser und Volksballade. Die Nachbarschaft deutscher und skandinavischer Texte, München 1976 (= Motive. Freiburger folkloristische Forschungen, Band 6).
21. Deutsche Volkslieder mit ihren Melodien. Udg. af Deutsches Volksliedarchiv i Freiburg i. Br., I-VI, 1935-1976 (fortsættes): I-III ved John Meier 1935-1939, IV ved Erich Seemann og Walter Wiora 1957-1959, V-VI ved Rolf W. Brednich 1974-1976. Bind I-VI udgør det udkomne af Reihe I: Balladen.
22. F. M. Böhme & Ludwig Erk: Deutscher Liederhort, I-III, Leipzig 1893-1894 (fotografisk optryk Hildesheim/Wiesbaden 1963).
23. Holzapfel, op.cit. side 142-143.
24. Ernst Frandsen: Mariaviserne. Den lyriske Madonnadigtning fra Danmarks Middelalder, belyst gennem Bønnebøgenes Prosatekster. 1926. DV 290 Ret elskovens dyd er optrykt i hans tekstgrundlag som nr. 21 (side 42-44) og Peder Ræffs viser specielt behandlet side 189-201. - Frandsen synes ikke i 1926 at have kendt Danske Viser. Han nævner i al fald ikke, at Grüner-Nielsen i 1915 havde publiceret teksten fra Hjertebogen. I 1915 kendte Grüner-Nielsen imidlertid ikke teksten i AM 76, 8°. Den optrykker han i kommentaren til visen (DV V, side 407-409) med en henvisning til Frandsens disputats, og i tillægget til kommentaren (DV VI, side 195-196) bringer Grüner-Nielsen en »Meddelelse« fra Frandsen om »at det at Visen findes opskrevet i Hjertebogen giver tydeligt til kende, at man i 16. Aarh. har opfattet den som en almindelig Elskovsviser«. I forordet til DV VI (marts 1931) takker Det Danske Sprog- og Litteraturselskab iøvrigt Frandsen for hans venlige bidrag til den udgave, som han altså ikke var fortrolig med i 1926, men som senere skulle komme til at spille så stor en rolle for hans studier.
25. Ernst Frandsen: Det 16. Aarhundredes Elskovslyrik (Edda 1929, side 225-269).
26. Ernst Frandsen: Middelalderlig lyrik (Danske Studier 1954, side 75-108).
27. F. J. Billeskov Jansen: Danmarks Digtekunst I (1944), side 185.
28. Jfr. Frandsens anmeldelse af Billeskov Jansens litteraturhistorie i Orbis litterarum 1945, side 163-167.
29. Paul Verriers kritik af Frandsen i Danske Studier 1937, side 366-378 og Frandsens svar smstd. 1942, side 99-105.
30. Stanisław Sawicki: Die Eufemiavisor. Stilstudien zur nordischen Reimliteratur des Mittelalters, Lund & Leipzig 1939.
31. Jfr. Frandsens svar på Sawickis anmeldelse af hans bog Folkevisen fra 1935 (nyt oplag 1969) i Arkiv för nordisk filologi 1937, side 366-378 og Frandsens anmeldelse af Sawickis bog fra 1939 smstd. 1942, side 99-105.
32. Friis, op.cit., side 169.
33. Paul V. Rubow: Vore gamle Folkeviser. Smaa kritiske Breve (1936), side 36-51.
34. Karl-Ivar Hildeman: Den äldsta svenskspråkiga lyriken och dess ursprung, i hans: Medeltid på vers. Litteraturhistoriska studier. Stockholm 1958 (= Skrifter utg. af Svenskt Visarkiv 1), side 49-115. Heri har han et specielt afsnit om »Teorin om en östnordisk minnesång« (side 87-94).
35. Bengt R. Jonsson: Några gamla kärleksvisor (Sumlen. Årsbok för vis- och folkmusikforskning, Sthlm 1976, side 20-32). Allerede i sin disputats Svensk ballad-

- tradition. Balladkällor och balladtyper I, Stockholm 1967 (= Svenskt Visarkivs handlingar 1), side 30, note 68 skriver Jonsson, at »ett par hittills okända visor från 1400-talets slut i UUB codex C 672 ämnar jag inom kort publicera».
36. Hans Ritte: Der »skandinavische Minnesang« – ist seine Herleitung aus dem Quellen heute noch ein Problem der Forschung (Sumlen 1977, side 20–37).
37. Kaare Vinten: Folkevisens lyriske indledninger (Danske Studier 1973, side 20–54, = Meddelanden från Svenskt Visarkiv 31).
38. Kaj Bom mener nok (1966, publiceret 1973), at verset har et nordisk præg, men »ér det dog så urimelig gammelt?« Og han tilføjer: »man kan ikke uden videre blankt acceptere at Kölnerverset er en stump høvisk ridderdigtning« (Danmarks norske folkeviser, i Danske Studier 1973, side M 160). Johs. Brøndum-Nielsen skriver (1975), at »da Verset maa være ført i Pennen af en dansk Skrifer, maa det palæografisk bestemmes i Forhold til dansk Skriftbrug.« Og det må »henføres til 1. Halvdel af 13. Aarh., snarest vel til ca. 1225. [. . .] Mod samme Tidspunkt henpeger Sprogformen« (En Notits om Kölner-Verset, i Acta Philologica Scandinavica, Bind 30,1, side 43–44).

Forkortelser.

- DgF = Danmarks gamle Folkeviser, I–X (1853–1965, fotografisk genoptryk 1966–1967), XI–XII (1976)
- DV = Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade 1530–1630, I–VII (1912–1931, fotografisk genoptryk 1978–1979)
- DVldr = Deutsche Volkslieder mit ihren Melodien. Balladen, I ff (1935 ff)
- EB = Ludwig Erk og Franz Magnus Böhme: Deutscher Liederhort, I–III (1893–1894, fotografisk genoptryk 1963)

Dansk Folkemindesamling & Laboratorium for folkesproglig middelalderlitteratur ved Odense universitet, november 1978.

I. P.

DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURELSKAB

Stiftet 1911. *Selskabets formål* er at udgive sådanne sproglige og litterære værker af Danmarks litteratur, som ikke tidligere er udgivne, eller som foreligger i utilfredsstillende udgaver. Selskabet kan blandt sine skrifter optage selvstændige bibliografier og ordbøger.

Bestyrelse: Prof. dr. *Mogens Brøndsted*, Odense Universitet, formand. Prof. dr. *Poul Lindegård Hjorth*, Københavns Universitet. Lektor *Iver Kjær*, s.st. Prof. dr. *Jan Pinborg*, s.st. Overbibliotekar *Torben Nielsen*, Universitetsbibliotekets 1. afd. — *Juridisk konsulent:* Forbrugerombudsmand *Niels Ehrenreich*.

Administration, Frederiksbolms Kanal 18a, 1220 København K, tlf. (01) 13 06 60: Administrator dr. *Erik Dal*. Kontorfuldmægtig *Jørgen Holbech*. Assistent frk. *Astrid Søndergaard*. Endvidere som videnskabelig medarbejder under administrationen: amanuensis, cand. jur. *Erik Reitzel-Nielsen*.

PUBLIKATIONER

udsendt/afsluttet siden Præsentationsbæfte 4. Priser incl. 20,25 % moms

Bournonville, August: Breve til barndomshjemmet — Lettres à la maison de son enfance. III. 96,20 kr. — Bd. I-III. Ved Nils Schiørring og Svend Kragh-Jacobsen. I: Forord/Introduction. Breve 1824-1830. II: Journal 1820. III: Kommentarer. 1969-78. Ialt 228,45 kr.

Brandes, Georg: Breve til Forældrene 1859-1871. I-III. Ved Morten Borup. 1978. 300,65 kr. Hellærred 393,40 kr.

Consuetudines Lundenses. Statutter for kannikesamfundet i Lund o. 1123. Ved Erik Buus. 1978. 216 s. Kartonneret 120,25 kr.

Corsaren. M. A. Goldschmidts årgange 1840-46. Fotografisk optryk. I-VI + registerbind. Ved Uffe Andreassen. 1977-80. 1978 udkom 1843 og 1844. Pr. bd. 280,45 kr. i hellærred.

Danske Domme 1375-1662. De private domssamlinger I ff. Ved Erik Reitzel-Nielsen. Medv. Ole Fenger (antagelig 7 bd). Kun i subskription. Udkommet er I-II. 1978-79. Pr. bd. 396,80 kr.

Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade 1530-1630. I-VII. Ved H. Grøner-Nielsen. Med Ordbog af Marius Kristensen og nye Tillæg af Nils Schiørring og Iørn Piø. 1912-31. Fotografisk optryk 1978-79. Helshirting 1222,90 kr.

Jon Præst. Presbyter Johannes' Brev til Emanuel Komnenos, synoptisk udgivet på latin, dansk og svensk ved Allan Karker. 1978. 48 s. 48,10 kr.

Kierkegaard, Søren: Papirer. I-XVI i 25 dele. 2. udg. 1967-78. I-XI: Fotografisk optryk af originaludgaven. XII-XIII (Supplement ved Nils Thulstrup) og XIV-XVI (Index ved N. J. Cappelørn). (Gyldendal). 2810,50 kr. Helshirting 3599,05 kr.

Samme. XII-XVI separat (kun hæftet) 785,00 kr. — XVI separat 157,00 kr.

Fuldstændig DSL-brochure udsendes i vinteren 1979 af C. A. Reitzels Boghandel A-S, Nørregade 20, 1165 København K. Se også side 2.

SVENSKT VISARKIVS HANDLINGAR

1. B. R. JONSSON: Svensk balladtradition. I. Balladkällor och balladtyper. With a summary in English. Svenskt visarkiv. Stockholm 1967. Pris kr 110:–, indb. kr 140:–.
2. MARGARETA JERSILD: Skillingtryck. Studier i svensk folklig vissång före 1800. With a summary in English. Svenskt visarkiv. Stockholm 1975. Pris kr 65:–, inb. kr 90:–.

SKRIFTER UTGIVNA AV SVENSKT VISARKIV

1. K.-I. HILDEMAN: Medeltid på vers. Litteraturhistoriska studier. With summaries in English. Almqvist & Wiksell, Stockholm 1958. Utsåld.
2. Om visor och låtar. Studier tillägnade SVEN SALÉN 7 november 1960. Svenskt visarkiv, Stockholm 1960. Utsåld.
3. M. REHNBERG: Blå välling – sur sill. Vällingklockor och vällingklocksramsor. Nordiska museet, Stockholm 1967. Säruppl. Pris kr 24:–.
4. OTTO ANDERSSON: Finländsk folklöre. Tidig kalevalaforskning – Finlands-svensk insamlingsverksamhet. Svenskt visarkiv, Stockholm 1967. Pris kr 25:–.
5. B. R. JONSSON, S. SOLHEIM & E. DANIELSON: The Types of the Scandinavian Medieval Ballad, a descriptive catalogue. Svenskt visarkiv, Stockholm 1978. Bokhandelsupplaga: Universitetsforlaget, Oslo 1978. Pris NKr 85:–.
6. B. OLSSON: Svensk världslig visa 1600–1730. Ett register över visor i visböcker och avskriftsvolymer. Svenskt visarkiv. Stockholm 1978. Pris kr 50:–.

MEDDELANDEN FRÅN SVENSKT VISARKIV

1. U. P. OIROG: Svenskt Visarkiv. En orientering om en ny institution. With a summary in English. 1954.
2. K.-I. HILDEMAN: Ballad och vislyrik. 1955. 2 uppl. 1967.
3. N. DENCKER: Svenskt Visarkivs sångleksregistrant. With a summary in English. 1956.
4. S. G. HANSSON: Gustav Schedins visa från Dalluppröret 1743. 1956.
5. E. DAL: Scandinavian Ballad Research since 1800. 1956.
6. N. DENCKER: Wallmans samling. En förlorad samling svenska sånglekar. With a summary in English. 1957.
7. H. TOLDBERG: Den danske rimkrønike og folkeviserne. 1958.
8. N. DENCKER: Kung Orre skulle till gästabad fara. Avec un résumé en français. 1958.
9. N. DENCKER: Domaredansen. With a summary in English. 1958.
10. G. HENNINGSSEN: Vedel og Syv og boktrykkerne. 1959.
11. S. EK: Visan om liten Ingas barnsäng. With a summary in English. 1959.
12. B. R. JONSSON: August von Hartmansdorff som balladsamlare. 1960.
13. OTTO ANDERSSON: Om kvarnsånger. 1960.
14. ALFHILD FORSLIN: Sveriges Radios magnetofoninspelningar av svensk folkmusik i Finland 1957. 1960.
15. B. R. JONSSON: Ett Pyramus och Thisbe-motiv i Sverige. With a summary in English. 1962.

(forts.)

16. E. DAL: Scandinavian Ballad Research Today. 1962.
17. Smärre bidrag till folkviseforskningen I-III. Av Mogens Jensen, E. Dal, L. Vargyas. 1963.
18. AAGE JØRGENSEN: Folkevisesproget. 1964.
19. ALFHILD FORSLIN: Balladen om riddar Olof och älvorna. En traditionsundersökning. With a summary in English. 1964.
20. OTTO ANDERSSON: Tre finlandssvenska vissångerskor. 1965.
21. J. LING and M. JERSILD: A Method of Cataloguing Vocal Folk Music. A Description of the System Used at the Svenskt Visarkiv. 1965.
22. U. P. OLROG: Visorna från Nötö. Synpunkter kring ett inspelningsprojekt. With a summary in English. 1965.
23. OTTO ANDERSSON: Uppreppningsstrofen i levande balladtradition. 1968.
24. ALFHILD FORSLIN: Greta Dahlström som fältforskare i Svenskfinland. 1968.
25. IØRN PIØ: Overnaturlige væsner i nordisk balladetradition I. 1969.
26. ALFHILD och GUN FORSLIN: Ett underligt djur i vår Herres hage. 1970.
27. IØRN PIØ: Overnaturlige væsner i nordisk balladetradition II. 1970.
28. NILS AFZELIUS: Bellman som folklig författare. 1970.
29. B. R. JONSSON: Om stroffer og rim i den nordiska balladtraditionen. 1977.
30. E. DAL: Tyske, franske og engelske oversættelser af Færøkvæder. With a summary in English. (1970) 1971.
31. K. VINTEN: Folkevisens lyriske indledninger. 1973.
32. K. BOM: Danmarks norske Folkeviser. 1973.
33. CHRISTINA MATTSSON: »Vad säger svenska folket när dom får en sup? – Jo, jag tackar.» 1974.
34. IØRN PIØ: Julius Strandbergs skillingsviseproduktion 1861–1903. 1974.
35. P. LINDEGÅRD HJORTH: Linköping-håndskriftet og »Ridderen i hjorteham». 1976.
36. FR. SNEEDORFF-BIRCH: Danske Folkeviser og Melodier 1837. Med efterskrift av E. Dal. 1976.
37. E. DAL och N. M. JENSEN: F. L. Æ. Kunzens folkeviserharmoniseringer 1816. En facsimile med kommentar. 1977.
38. B. R. JONSSON: Kom følg med mej på sjøen ut. Till den svenska sjömansvisans historia. 1977.
39. J. LORENZEN: Danmarks gamle Folkeviser 1853–1976. B. H. BRONSON: Danmarks gamle Folkeviser XI: Melodier. Old popular ballads of Denmark. (1977–78) 1978.
40. N. SCHIØRRING: Melodistof til Danske Viser 1530–1630. (1939). 1979.
41. IØRN PIØ: Perspektiver i studiet af Danske Viser fra Adelsviser og Flyveblade 1530–1630. 1979.

Samtliga nr i serien *Meddelanden från Svenskt visarkiv* kan beställas genom bokhandeln från Svenskt visarkiv, Hagagatan 23 A, (S) 113 47 Stockholm, med undantag av nr 1–11, 13–17, som är slutsålda. Priset per nr är kr 10:– utom för nr 19, 29 och 37 (kr. 12:–), nr 38, 39 och 41 (kr. 15:–) samt nr 40 (kr. 20:–).

Printed in Denmark by Krohns Bogtrykkeri A/S, København 1979

ISBN 91-85374-07-5